

Erkki Melartinin 4. sinfonia, E-duuri (op. 80)

Säveltäjä **Erkki Melartinin** (1875–1937) kuudesta sinfoniasta viisi ensimmäistä vuosilta 1903-1916 edustavat saksalaiseen orkesteritraditioon nojautuvaa, kansallisromanttista suomalaista sävellyksperinnettä. Aikoinaan niiden kantaesitykset muodostuivat suuriksi isänmaallisiksi juhlatilaisuuksiksi **Jean Sibeliuksen** myötä syntyneen kansallisen sinfonia-konsertin lajityypin mukaisesti. Tunnuksmerkillistä näissä konserteissa oli säveltäjän välitön läsnäolo. Myös Melartin johti itse kaikkien sinfonioidensa ensiesitykset ja hän sai helsinkiläisyleisöltä poikkeuksetta suuret suosionosoitukset ja ylenpalttiset kukkatervehdykset. Myös ajankohdan musiikkikriitikot antoivat Melartinin sinfonioille suurta tunnustusta.

Melartin tunsi olevansa kutsumukseltaan ensisijaisesti säveltäjä, vaikka hän toimi myös ammattimaisena kapellimestarina, musiikinteorian ja sävellyksen opettajana sekä vuodesta 1911 alkaen 25 vuoden ajan nykyiseksi Sibelius-Akatemiaksi kehittyneen konservatorion johtajana. Melartinin laajassa tuotannossa hänen sinfoniansa ja oopperansa *Aino* ovat taiteelliselta painoarvoltaan merkittäviä teoksia, mutta joutuivat konserttielämässämme säveltäjän kuoleman jälkeen ja sodanjälkeisen modernismin vuosina varjoon. Kun sinfonioita ei ole aikoinaan kustannettu eikä 6. sinfoniaa lukuun ottamatta koskaan painettu, kynnys teosten esille ottamiseen ja niihin tutustumiseen on ollut myöhemmin tarpeettoman korkea.

Erkki Melartin -seura on käynnistänyt vuonna 2006 Melartinin sinfonioiden puhtaaksikirjoitushankkeen edistääkseen teosten esittämistä ja muodostumista osaksi maamme elävää musiikkikulttuuria. Nykypäivän musiikkiyleisöllä tulee olla mahdollisuus kuulla Jean Sibeliuksen tuotannon rinnalla myös Melartinin lyyrisempää, suomalaisista kansanlauluista, maisemasta ja kesän idyllistä suoremmin vaikutteita saanutta sinfonia-musiikkia. Puhtaaksikirjoitushankkeen tarkoitus on helpottaa myös sinfoniaorkestereiden työtä, sillä alkuperäisiin käsikirjoitettuihin partituureihin ja äänilehtiin sisältyy virheitä, epäloogisuuksia ja tulkin- taongelmia. Orkestereilta ja kapellimestareilta on aiemmin edellytetty suurta vaivannäköä saattaa sinfoniat esityskuntoon. Lisäksi Melartinin sinfonioiden levytyksissä ja historiallisissa radionauhoituksissa teoksia on lyhennetty välillä huomattavasti, mistä syystä on pidetty tärkeänä tuottaa sinfonioiden materiaalit nyt sellaisessa asussa, kuin säveltäjä ne on kirjoittanut.

Suomen Kulttuurirahasto on myöntänyt vuosina 2006 ja 2008 Erkki Melartin -seuralle merkittävän apurahan sinfonioiden puhtaaksikirjoitustyöhön. Sen ansiosta on aiemmin saatu valmiiksi Melartinin 3. ja 5. sinfonia. Sekä näiden että nyt vuonna 2012 valmistuneen neljännen sinfonian toimitustyön ja puhtaaksikirjoituksen on tehnyt Jani Kyllönen. Sinfonioiden partituurit on selailtavissa Erkki Melartin -seuran sivuilla <http://erkkimelartin.fi>. Sinfonioiden orkesterimateriaalit ovat saatavissa Fennica Gehrmanin kustantamosta.

Neljännen sinfoniansa parissa Melartin työskenteli erityisesti loppuvuodesta 1912. Hänestä itsestäänkin tuntui erikoislaatuisealta säveltää keskellä pimeintä talvea teosta, joka kuvaa kesää ja elämäniloa ja joka päättyy ihanaan suvirteen *Jo joutui armas aika.* ”Mutta niinhän on elämässäkin”, hän kirjoitti äidilleen, ”että juuri synkimmällä hetkellä ihmisen on vaalittava sydämessään kesän iloa.”

Muistikirjaansa Melartin kirjoitti saaneensa sinfoniansa 3. tammikuuta 1913 valmiiksi. Saman kuun viimeisenä päivänä sen kantaesitti Helsingin Sinfoniaorkesteri säveltäjän itsensä johdolla. Teos esitettiin välittömästi helmikuussa uusintana, sen Andante-osa Viipurissa 1915 ja finaalin osalta jo heti kesällä 1913 uudistettu laitos syksyllä 1916 Helsingin kaupunginorkesterin konserttisarjassa. Heinäkuussa 1919 Melartin johti sen Kööpenhaminan Tivoli-konsertissa, 1920 Helsingissä ja vuonna 1923 Berliinissä. Viimeisen kerran tämän *Kesäsinfoniaksi* kutsutun teoksensa säveltäjä johti keväällä 1929.

Neljäs sinfonia sai niin aikakauden yleisön kuin kriitikkojenkin suosion osakseen. Esimerkiksi Leevi Madetoja vaikutui 1916 esityksessä Andanten herkän kuulakkaiden maisemien ja kesäisen hämyyn hiljaisen hartauden tunnelmista niin, että piti osaa säveltäjänsä tuotannon kauneimpiin ja mestarillisimpiin saavutuksiin kuuluvana.

Melartinin sinfoniasarjassa tätä E-duuri-sinfoniaa voi pitää kansallisromanttisimpana sen leimallisesti pastoraalisen luonteensa ja luontoon assosioituvan kuvauksellisuutensa perusteella. Sinfonian erityispiirteinä on suvirren tematiikan käyttö läpi sinfonian sekä lauluäänten instrumentaalinen käyttö. Melartin käyttää 3. osassa vokaliisia laulavia naissoisteja laajentamaan orkesterin sointikuvaa, mikä on ajankohdan sinfoniaissa poikkeuksellista – joskin ehkä juuri pohjoismaisessa sinfoniakirjallisuudessa käytetty omaleimainen piirre. Esimerkiksi **Carl Nielsenin** *Sinfonia Espansiva* (1911) ja myöhemmin **Hugo Alfvénin** 4. sinfonia (1919) sisältävät instrumentaalisesti käytettyjä vokaaliosuuksia. Myös Melartinin sinfoniin sävellyksiin tyypillisesti kuuluvaa kontrapunktista käsittelyä esiintyy tässä teoksessa muita sinfoniaita selvästi vähemmän.

Tämän 4. sinfonian edition pohjana on käytetty käsikirjoitusta, joka on Sibelius-Akatemian kirjaston arkistossa (SibA Mel 3:10). Partituurin käsikirjoitus löytyy myös digitoituna osoitteesta <http://www.doria.fi/handle/10024/39663>. Sinfonian alkuperäiset äänilehdet ovat Sibelius-Akatemian orkesterikirjastossa. Puhtaaksikirjoitus- ja toimitustyö on ollut erityisesti 3. sinfoniaan nähden ongelmallisempaa johtuen partituurin useista ajallisista kerrostuksista. Myös säilyneiden alkuperäisten äänilehtien ja partituurin käsikirjoituksen välillä on ollut huomattavia eroja.

Vuoden 1913 alussa valmistuneesta, Melartinin kirjoittamasta partituurista on säilynyt 1., 2., ja 4. osa. Kolmannesta osasta on olemassa säveltäjän omakätinen luonnos, partiselli, jonka ajoitus on kuitenkin epäselvä. Kolmannen osan partituuri on säilynyt ainoastaan Ber-

liinin filharmonikoissa työskennelleen huilisti **Albert Harzerin** tammi-kuussa 1921 kopiaimana versiona. Harzer toimi aikoinaan Melartinin johtajakaudella orkesterimuusikkona Viipurissa ja oletettavasti vaikutti Melartinin ystävänä osaltaan siihen, että 4. sinfonia esitettiin vuonna 1923 Berliinissä.

Tämän edition ensimmäisen osan seesteinen loppu (tahdista 298 eteenpäin) noudattaa Melartinin omaa, ensiesityksen jälkeen laatimaa uutta, lyhennettyä versiota. Se on kirjoitettu musteella ensimmäisen version päälle ja korvaa näin käytännössä kokonaan alkuperäisen laajan ja ehkä hieman mahtipontisen kertausjakson.

Sinfonian viimeinen osa on poikkeuksellisesti laaja Rondo. Tämän Melartinin kesällä 1913 uudistaman finaalin loppu (tahdista 380 alkaen) on rekonstruoitu Harzerin Berliinin-esitystä varten kopiaimien äänilehtien pohjalta, koska uuden codan käsikirjoitusta ei ole pystytty jäljittämään. Trumpetti- ja pasuunastemmat on nuottigraafikko Jani Kyllösen täydentämät, koska ne eivät ole lainkaan säilyneet. Partituurin käsikirjoituksen mukainen alkuperäinen ja kesällä 1913 uudistettu lopetus ovat keskenään samanmittaiset, mutta orkestrointi ja suvivirren käsittely poikkeavat uudessa selvästi aiemmasta. On perusteltua olettaa, että Melartin halusi uudistamassaan versiossa selkiyttää suvivirren asemaa sinfonian huipennuksena. Myös musiikillisesti ja soittoteknisesti uusi lopetus on hallitumpi. Tässä puhtaaksikirjoitusprojektissa on haluttu saada aikaan Melartinin omaa näkemystä kunnioittavat versiot. Siksi tämän 4. sinfonian edition finaaliin on päätetty valita uusittu coda.

Erkki Melartin -seuran päämääränä on ollut tuottaa orkesterinjohtajien ja soittajien kannalta käyttökelpoisia, sinfonioiden esittämistä palvelevia materiaaleja, ei niinkään tehdä tässä vaiheessa sinfoniaista tutkimuksellisia, kriittisiä editioita. Sinfonioiden puhtaaksikirjoituksesta on vastannut seuran hallituksen jäsen, nuottigraafikko **Jani Kyllönen**. Hanketta on johtanut seuran puheenjohtaja, Melartin-tutkija **Tuire Ranta-Meyer**. Työryhmän muina jäseninä ovat olleet varapuheenjohtaja, kustannuspäällikkö **Ari Nieminen** sekä tiedotuspäällikkö **Henna Salmela**. Neljännen sinfonian puhtaaksikirjoitus- ja toimitustyön on tarkistanut kapellimestari **Ralf Kircher**. Lisätietoja hankkeesta saa Erkki Melartin -seuran kotisivuilta <http://erkkimelartin.fi> sekä puheenjohtaja Tuire Ranta-Meyeriltä, puh. 050 5262002 tai tuire.rantameyer@metropolia.fi.

Kiitämme lämpimästi Suomen Kulttuurirahastoa, kapellimestari Ralf Kircheriä, säveltäjä ja kapellimestari **Atso Almilaa** sekä professori **Ulf Söderblomia** hankkeeseen liittyvästä kannustuksesta, asiantuntevista näkemyksistä, ehdotuksista ja lausunnoista.

Helsingissä 27. päivänä kesäkuuta 2012

Tuire Ranta-Meyer

Jani Kyllönen